

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Харківської Тетяни Андріївни на тему
«Профілактика деструктивних конфліктів учнівської молоді із
застосуванням відновних практик»
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 23 Соціальна робота
за спеціальністю 231 Соціальна робота**

Актуальність дослідження. У контексті сучасного освітнього середовища та соціокультурних викликів важливим аспектом до розгляду є профілактика деструктивних конфліктів серед учнівської молоді з застосуванням відновних практик.

У сучасному суспільстві на тлі соціальних негараздів і повномасштабної війни в Україні поширеність явища деструктивних конфліктів серед учнівської молоді створює нові виклики для неї, які включають: соціальний тиск, емоційні навантаження та конфліктні ситуації. Деструктивні конфлікти можуть негативно позначитися на психічному стані учнівської молоді, її освітньому процесі та загальній атмосфері в закладі освіти.

Підвищена тривожність, зумовлена нинішніми подіями в країні, значно впливає на психоемоційний стан учнівської молоді, зокрема спостерігається підвищений рівень стресу, дратівливість, агресивна поведінка, що формують тенденцію вирішення конфліктів із використанням насильницьких методів поведінки. У цьому контексті відновні практики, які спрямовані на залучення учасників конфлікту до співпраці, взаєморозуміння та пошуку конструктивних рішень, стають важливим інструментом профілактики деструктивних конфліктів у освітньому середовищі.

Розвиток демократичних цінностей та активна громадянська позиція у сучасному суспільстві вимагають від учасників освітнього процесу вміння вирішувати конфлікти шляхом діалогу та співпраці, а не за допомогою сили чи покарання. Саме тому актуальність теми полягає в необхідності пошуку та впровадження ефективних стратегій профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді, зокрема за допомогою відновних практик.

Враховуючи розвиток сучасного суспільства та його вимог до гармонійного розвитку особистості, дослідження цієї проблематики має велике значення для практики освіти та соціального розвитку. На тлі цього важливого значення набуває розвиток у учнівської молоді знань, умінь і навичок, необхідних для вирішення конфліктів мирним шляхом.

Дослідження, проведене серед учнівської молоді Громадською організацією «Ла Страда-Україна» в партнерстві з Українським науково-методичним центром практичної психології та соціальної роботи АПН України та Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) щодо поширення

конфліктів в учнівському середовищі, показує, що 96% хлопців і дівчат стикалися з конфліктами у своєму середовищі, 43% конфліктів переростали в ситуацію насильства. Конфліктні ситуації сприймалися молоддю як перешкоди, небезпека, деструктивність і біль, як те, що призводить до руйнування стосунків, і тому більшість із опитаних зазначили, що уникатимуть конфліктів.

Актуальність проблеми поширеності деструктивних конфліктів серед учнівської молоді зростає через те, що конфлікти, які не вирішуються належним чином, мають деструктивну характеристику та спричинюють негативні наслідки. Дослідження Центру сталого миру та демократичного розвитку (SeeD), проведене у 2020 році спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) – «Підлітки та школа», показало, що вплив конфлікту асоціюється з посиленням поведінкових проблем (наприклад, підлітковою злочинністю, вживанням небезпечних речовин та ризикованою сексуальною поведінкою), симптоматикою інтерналізації (наприклад, тривожністю, депресією та заподіянням собі шкоди) та загальним зниженням добробуту.

Соціологічне дослідження «Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді», проведене в межах міжнародного проєкту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» у 2018 році представництвом Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) та ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», виявило, що кожен четвертий підліток із опитаних відповів, що зазнавав фізичного чи психологічного насильства хоча б раз у житті.

За статистикою ювенальної поліції України, впродовж 2021 року в Україні неповнолітні скоїли понад 3,5 тис. злочинів. На профілактичному обліку нині перебуває 1 800 дітей і ще понад 100 перебуває під вартою та чекає на вирок, це високий показник, який свідчить про важливість здійснення профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді.

Усе вищезазначене зумовлює необхідність виокремлення та впровадження профілактичних програм, які б враховували особливості учнівської молоді, умови, в яких вони перебувають на сьогоднішній день, і сприяли ефективній профілактиці деструктивних конфліктів і формуванню безпечного освітнього середовища.

Нормативно-правова база дослідження охоплює положення основних законодавчих актів України, таких як: Закон України «Про освіту», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу», Закон України «Про вищу освіту», Концептуальні засади реформування середньої школи «Концепція нової української школи», Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р, Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. №

1071, наказ МОН України від 16.07.2021 р. № 1/9-363 «Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти на період 2021/2022 рік», Указ Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» від 25 травня 2020 року № 195/2020, Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року № 1875-IX, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2023 рік» від 24 лютого 2023 р. № 174-р, розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2023 року «Концепція безпеки закладів освіти», лист Міністерства освіти і науки України від 30.08.2018 р. № 1/9-516 «Щодо вирішення конфліктів серед дітей в закладах освіти шляхом впровадження медіації», лист Міністерства освіти і науки України від 02.08.2022 р. № 1/8794-22 «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році», лист Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 р. № 1/9105-22 «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 н. р.».

Актуальність даної проблематики підтверджують численні наукові розвідки. Основні засади здійснення профілактики конфліктів у освітньому середовищі розробляли як українські, так і зарубіжні вчені, серед них: О.Безпалько, Р. Коен, Н. Лебідь, К. Кронін-Лемп, Р. Кронін-Лемп, Н. Лунченко, В. Панок, І. Трубавіна, Л. Мухіна.

Профілактику деструктивної поведінки підлітків досліджували Т.Журавель, І. Іванюк, Ю. Бриндіков, М. Лехолетова, В. Лютий, Г. Ложкін, Т.Лях, Н. Пашко, Н. Пов'якель, В. Соловійова, О. Сорокіна, І. Сорока, Т.Спіріна, В. Суліцький, Ю. Удовиченко, О. Чепенко, О. Чуйко, О. Швед, В. Янковець.

Питання впровадження відновних практик у сфері освіти та в громаді було розглянуто в працях таких науковців, як: В. Головатий, А. Гірник, А.Горова, Л. Дурняк, Л. Л. Дума, Н. Заверико, В. Землянська, В. Лютий, Т.Лях, Р. Коваль, М. Тютюнник, Т. Спіріна, Т. Тимчук, Н. Білик, С. Чернета.

У дисертаційних дослідженнях з даної проблеми успішно розроблені програми та напрацювання: В. Андрєєнкова, К. Левченко, М. Матвійчук, В.Панок, В. Лютий, Т. Лях, Т. Журавель, М. Снітко, Л. Зуб, Л. Мельник, Ю.Пилипас, В. Янковець, С. Котловий, Н. Вишнякова.

Аналіз наукових досліджень дає змогу зробити висновок, що проблема профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді засобами відновних практик та умови її ефективності не були предметом спеціального наукового дослідження. Саме тому розробка умов профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді є надзвичайно важливою в сучасному освітньому контексті.

Вивчення наукових джерел, нормативно-правових актів, стану програм із впровадження відновних практик у закладах освіти дозволило виявити низку суперечностей, які перешкоджають розвитку програм і їхньому ефективному

застосуванню в рамках профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді в Україні, серед них:

- зростання кількості деструктивних конфліктів у освітньому середовищі та недостатнє вивчення чинників їхнього виникнення й наслідків для учнівської молоді, що ускладнює формування дієвих превентивних підходів;

- потреба в науково обґрунтованому впровадженні відновних практик як ефективного інструменту профілактики конфліктів і недостатня розробленість теоретичних засад і концептуальних підходів до їхньої адаптації в українському освітньому контексті;

- необхідність цілісного й системного впровадження умов профілактики деструктивних конфліктів у закладах освіти та недостатня вивченість конкретних технологій, ресурсів і алгоритмів реалізації відновних практик у практичній діяльності педагогів.

Вирішення зазначених суперечностей дозволить подолати бар'єри, що заважають впровадженню умов профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді, які наразі залишаються актуальними причинами зростання булінгу та насильства в закладах освіти.

Отже актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість у сучасній теорії та практиці соціальної роботи, а також визначені проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи – «Профілактика деструктивних конфліктів серед учнівської молоді із застосуванням відновних практик».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Соціалізація вразливих груп населення у контексті розвитку територіальних громад в Україні» (державний реєстраційний номер 0121U112043).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 17 від 19 жовтня 2021 р.), вченою радою Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 20 жовтня 2021 р.), вченою радою Київського столичного Університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 28 жовтня 2021 р.) .

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність умов профілактики деструктивних конфліктів учнівської молоді засобами відновних практик.

Мета передбачає реалізацію таких **завдань дослідження**:

1. На основі аналізу науково-методичних джерел розкрити чинники, вияви та наслідки деструктивних конфліктів серед учнівської молоді;

2. Узагальнити теоретико-методологічні засади та практичний досвід профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді;

3. Розкрити сутність відновного підходу до запобігання та вирішення конфліктів і особливості застосування відновних практик у закладах освіти на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду;

4. Обґрунтувати умови профілактики деструктивних конфліктів засобами відновних практик у закладах загальної середньої та професійної освіти;

5. Експериментально перевірити ефективність умов профілактики деструктивних конфліктів засобами відновних практик у закладах загальної середньої та професійної освіти.

Об'єкт дослідження – профілактика деструктивних конфліктів серед учнівської молоді.

Предмет дослідження – умови профілактики деструктивних конфліктів учнівської молоді засобами відновних практик.

З метою розв'язання окреслених завдань використовуються такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукових соціологічних, психологічних, соціально-педагогічних праць, присвячених соціально-психологічній характеристиці учнівської молоді та чинників, виявів і наслідків деструктивних конфліктів серед учнівської молоді; систематизація та класифікація науково-теоретичного матеріалу для визначення її характеристики вітчизняних і зарубіжних підходів до організації та здійснення аналізу профілактики конфліктів у закладах освіти серед учнівської молоді, моделювання умов профілактики деструктивних конфліктів у закладі освіти; *емпіричні* – опитування учнівської молоді щодо проблеми поширеності конфліктів у закладі освіти та оцінки ефективності умов профілактики конфліктів у закладі освіти; анкетування фахівців загальноосвітніх і професійно-технічних закладів освіти, формувальний експеримент – для вивчення ефективності умов профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді за допомогою програм, базованих на відновних практиках, у закладах освіти; *кількісний дескриптивний аналіз отриманих результатів*, що дозволило визначити вихідний рівень виявлення показників ефективності умов профілактики деструктивних конфліктів відповідно до визначених критеріїв у респондентів та здійснити поділ закладів освіти на групи для подальших етапів експерименту.

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №12 м. Хмельницького (№309/01-45 від 10.05.2025), Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №13 Хмельницької міської ради» (в минулому, Хмельницьке навчально-виховне об'єднання №28) (№2275/01-41 від 12.05.2025), Гімназії №30 Хмельницької міської ради (в минулому, Спеціалізована загальноосвітня школа I-III ст. №7 міста Хмельницького) (№193/01-45 від 09.05.2025), ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» (№128 від 05.06.2024), Шепетівського професійного ліцею (№ 01/100 від 12.05.2025), Вищого

професійного училища №4 м. Лисичанськ (№9 від 12.05.2025), Комунальну установу «Зміївський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області (№ 01-06/09 від 11.04.2024) Громадську організацію «Ла Страда - Україна» м. Київ (№ 3362 від 11 березня 2025), Громадську організацію «Асоціація психологів України» м. Черкаси (№ 01/25-д від 09.05.2025), Громадську організацію «Світ у барвах» м. Хмельницький (№3 від 12.05.2025), Громадську організацію «Подільський центр медіації» м. Вінниця (№1/25 від 10.05.2025).

Експериментальне дослідження проводилося протягом 2023-2025 років. До експериментальної роботи загалом на констатувальному, формувальному та контрольному етапах експерименту було залучено 691 особа з числа учнівської молоді та 8 педагогічних працівників.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації:

вперше: визначено поняття профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді як системи науково і методично обґрунтованих заходів соціально-педагогічного, психологічного та правового характеру, спрямованих на виявлення, аналіз і мінімізацію чинників, які сприяють виникненню деструктивних конфліктів, а також на формування в учнівської молоді навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, розвитку емоційної компетентності, зниження рівня агресії та стресостійкості, що дозволить забезпечити сприятливе освітнє середовище; цілісно розкрито проблему профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді із застосуванням відновних практик у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти; систематизовано умови профілактики деструктивних конфліктів засобами відновних практик; обґрунтовано умови профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді засобами відновних практик (методичну, організаційну, педагогічну, психологічну, соціальну) та методи впровадження цих умов; охарактеризовано критерії профілактики деструктивних конфліктів;

уточнено: сутність відновного підходу до запобігання і вирішення конфліктів і особливості застосування відновних практик у закладах освіти;

подальшого розвитку набули: форми та методи впровадження програми профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді засобами відновних практик; узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду застосування відновних практик у закладах освіти; форми міждисциплінарної та міжсекторної взаємодії, спрямованої на профілактику деструктивних конфліктів серед учнівської молоді.

Практичне значення результатів дисертації: розробленні та впровадженні інструментарію для профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді засобами відновних практик; впровадженні умов профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді засобами

відновних практик; реалізації програми профілактики деструктивних конфліктів серед учнівської молоді «Базові навички медіатора/медіаторки служби порозуміння» у створених умовах.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: положення системного підходу, що забезпечує цілісне бачення профілактики деструктивних конфліктів у взаємозв'язку усіх складників освітнього процесу; середовищного підходу, який акцентує увагу на значущості освітнього середовища як простору для формування безпечної та підтримувальної взаємодії; компетентнісного підходу, що орієнтує на розвиток у здобувачів освіти здатності до конструктивного вирішення конфліктів; міждисциплінарного підходу, який сприяє інтеграції знань із педагогіки, психології, соціології та юриспруденції для комплексного аналізу досліджуваної проблеми.

Теоретичну базу дослідження становлять наукові положення щодо: здійснення профілактики конфліктів в освітньому середовищі (О. В. Безпалько, Н. Лебідь, І. Трубавіна, В. Панок, Ж. Петрович, Р. Коен, К. Кронін-Лемп, Р. Кронін-Лемп); розуміння чинників та проявів деструктивної поведінки учнівської молоді (Т. Журавель, І. Іванюк, Ю. Бриндіков, М. Лехолетова, В. Лютий, Г. Ложкін, Т. Лях, Н. Пашко, Н. Пов'якель, І. Сорока, О. Сорокіна, Т. Спіріна, В. Суліцький, Ю. Удовиченко, О. Чепенко, О. Швед, В. Янковець); філософських засад профілактики насильства та формування гуманістичних цінностей (В. Андрущенко, В. Бех, В. Панок, А. Гірник); впровадження відновного підходу в освітню та соціальну практику (В. Головатий, А. Горова, Л. Л. Дума, Л. Дурняк, Н. Заверико, В. Землянська, Т. Лях, Т. Спіріна, Н. Білик, М. Тютюнник, С. Чернета); теоретичних положень щодо розвитку служб порозуміння, медіації та програм «рівний — рівному» в освітньому середовищі (К. Левченко, М. Матвійчук, М. Снітко, Ю. Пилипас, С. Котловий, Л. Мельник, Л. Зуб, Н. Вишнякова); розуміння конфлікту як соціального феномена і механізмів його регулювання в умовах соціалізації учнівської молоді (А. В. Мудрик, С. Савченко, Л. Мухіна, В. Лютий); принципів відновного правосуддя та соціально-педагогічних технологій ненасильницького вирішення конфліктів (О. Карпенко, О. Чуйко, Т. Тимчук).

Основні положення та висновки дисертації можуть бути використані у діяльності фахівців соціальної роботи, спеціалістів соціальних служб, інших фахівців соціальної сфери; закладами вищої освіти при розробленні змісту освітніх компонентів для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота», освітньо-професійних програм «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка».

Апробація результатів дослідження.

Основні положення та результати дослідження представлено у звітах та презентаціях на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних — «Обмін практиками у сфері миробудування та діалогу», тема доповіді «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе: інтеграція

відновних практик в освітній процес», (сmt. Славське, 09-12 вересня 2021), «Молодь і освіта в умовах викликів ХХІ століття», (м. Івано-Франківськ, 25 травня 2022 року), тема доповіді «Відновний підхід, як профілактика деструктивних конфліктів у закладах освіти». «Молодь і освіта в умовах викликів ХХІ століття», (м. Ніжин 26 травня 2022 року), тема доповіді «Комплексний підхід у створенні безпечного освітнього середовища звикористанням відновного підходу». «Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери», 10 листопада 2022, онлайн. «Освіта і соціальна робота як ресурси розвитку особистості й суспільства», 17-18 листопада 2022, онлайн. «Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології», 10-11 березня 2023 року. «Розвиток та становлення особистості в умовах трансформаційних процесів», 16 березня 2023. «Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір» (м. Луцьк, онлайн, 01-03 червня 2023 року). «Відповідальне батьківство ХХІ століття», (онлайн, 28 вересня 2023 р.), тема доповіді: «Деструктивні конфлікти, як актуальна проблема сучасної української молоді». «Невербальні способи комунікації», (26 травня 2022 рік, м. Острава, Чехія). «Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи» (31 травня 2023 року, Хмельницький), тема доповіді «Деструктивні конфлікти як актуальна проблема сучасної учнівської молоді». «Суспільство, інтеграція, освіта – SIE2024» (24-25 травня 2024, Латвія). «Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства» (12 квітня 2024 року, онлайн). «Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи» (м. Житомир, 4 квітня 2024 р.). «XIV Сіверянські соціально-психологічні читання» (26 квітня 2024 р.) «Суспільство, Інтеграція, Освіта - SIE2024» (24-25 травня 2024, Латвія).

всеукраїнських – «Навчай миру! З чого розпочнемо?», тема доповіді «Комплексний підхід у створенні безпечного освітнього середовища» (08-09 грудня 2021). «Діяльність психологічної служби у системі освіти щодо забезпечення психологічного благополуччя вчителів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа», тема доповіді «Безпечне освітнє середовище запорука психологічного благополуччя освітян» (17 листопада 2021). «Відкритий діалог з молоддю «Турбота про ментальне здоров'я», (лютий 2022 року). «Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації», (27 травня 2022 року, 21-22 квітня 2023, м. Київ). «Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях», (21 жовтня 2022, онлайн). «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання проблеми, перспективи», (27-28 жовтня 2022, онлайн). «Особистість у фокусі соціогуманітарних, педагогічних та психологічних наук», (26-27 жовтня 2023, Полтава). «Компетентнісні засади освітнього процесу в умовах впровадження інновацій: вітчизняний та міжнародний досвід», (27-28 листопада 2023 року), тема панельної дискусії: Компетентності соціального педагога, необхідні для застосування відновного підходу в закладі освіти. «Актуальні

проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (м. Кам'янець- Подільський 11 квітня 2024 року). V Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади» 04 червня 2024 р. I Всеукраїнська конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Актуальні питання відновлення ментального здоров'я у психологічному вимірі». онлайн, 11 жовтня 2024р., тема доповіді: Міжособистісні конфлікти серед учнівської молоді в часи війни: вплив на ментальне здоров'я та шляхи подолання.

Основні результати дисертаційної роботи обговорено й отримано позитивну оцінку на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, семінарах та щорічних звітних науково-практичних конференціях Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, 2022-2025pp.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 12 наукових і науково-методичних працях: 3 наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, які включені на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 9 публікацій (дві у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. Загальний обсяг особистого доробку автора становить 5 друкованих аркушів.

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Харківська Т. А. Деструктивні конфлікти як актуальна проблема сучасної учнівської молоді. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. №2. С. 179–183. ISSN 2786-4723. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.26>. Вебпосилання: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/issue/view/70/72>

2. Харківська Т. А. Відновні практики як засіб профілактики та подолання деструктивних конфліктів у закладі освіти. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. №5. С. 111–116. ISSN 2786-4723. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.14>. Вебпосилання: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/issue/view/89/91>

3. Харківська Т. А. Сучасні підходи до вирішення конфліктів в умовах війни: роль соціальної роботи в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. №1. С. 85–91. ISSN 1817-3764. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-85-91>. Вебпосилання: <http://socped.luguniv.edu.ua/index.php/socped/article/view/69>

Публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації

1. Харківська Т. А. Відновний підхід, як профілактика деструктивних конфліктів у закладах освіти. Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. С. 71–73.

2. Харківська Т. А. Профілактика міжособистісних конфліктів серед учнівської молоді. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 10–11 березня 2023.

3. Харківська Т. А. Застосування відновного підходу в закладі освіти під час дистанційного навчання. Розвиток та становлення особистості в умовах трансформаційних процесів: матеріали міжрегіон. наук.-практ. онлайн-конф. 16 березня 2023 року.

4. Харківська Т. А. Профілактика конфліктної поведінки учнівської молоді в закладах освіти. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк, 1–3 червня 2023.

5. Харківська Т. А. Гендерні аспекти конфліктів у міжособистісних стосунках між партнерами. Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства: матеріали XVI Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), 12 квітня 2024 року.

6. Харківська Т. А. Особливості впровадження відновних практик в закладі освіти. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. 2024. Вип. 39. С. 217–221. Вебпосилання: <https://zb-socped.kpnu.edu.ua>

7. Харківська Т. А. Розмежування понять сімейного конфлікту та домашнього насильства: ефективні алгоритми реагування. Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. 04 червня 2024 р.

Вебпосилання:

<https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d140c464-cf16-4bdf-ae08-eabbcc5998fd/content>

8. Katerynych A., Martyniuk Y., Kharkivska T. Innovative social work technologies during martial law. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Rezekne Academy of Technologies. 2024. Volume I. C. 620–628. ISSN 1691-5887. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7850>.

Вебпосилання: <https://journals23.rta.lv/index.php/SIE/issue/view/210/762>

9. Bondar V., Kharkivska T. Developing the conflictological competence among students of professional and technical school. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Rezekne Academy of Technologies. 2024. Volume I. C. 620–628. ISSN 1691-5887.

DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7901>.

Вебпосилання: <https://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7901>

Особистий внесок здобувача. У статті «Developing the conflictological competence among students of professional and technical school», опублікованій у

співавторстві з В. Бондар, авторським доробком здобувачки є обґрунтування актуальності та необхідності формування конфліктологічної компетентності учасників освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. У межах статті саме авторкою висвітлено особливості впровадження програми профілактики деструктивних конфліктів із застосуванням відновних практик, спрямованих на учнівську молодь. Також проаналізовано теоретичні засади поняття «конфліктологічна компетентність» та охарактеризовано можливості розвитку навичок конструктивної взаємодії в межах освітнього простору.

У статті «Innovative social work technologies during martial law Society», підготовленій у співавторстві з Я. Мартинюк та А. Катеринич, авторським внеском здобувачки є аргументація важливості впровадження інноваційних технологій у сферу соціальної роботи в умовах воєнного стану, зокрема в роботі з молодими людьми з інвалідністю. Авторкою самостійно визначено ключові підходи до використання таких технологій як інструменту підвищення рівня соціальної інтегрованості та суб'єктності молоді з інвалідністю. Здобувачка також розкрила практичні можливості адаптації інноваційних соціальних технологій відповідно до викликів, зумовлених воєнною ситуацією, та акцентувала на потребі міжвідомчої взаємодії для ефективної соціальної підтримки зазначеної цільової групи.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел 273 найменувань, з них 38 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг роботи становить 315 сторінок, з них основного тексту – 207 сторінок, 11 додатків – 60 сторінок, 14 таблиць і 20 рисунків.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачкою у тексті дисертації свої наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності. Зміст дисертації відповідає галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота.

Рішення.

1. Дисертація Харківської Тетяни Андріївни на тему «Профілактика деструктивних конфліктів учнівської молоді із застосуванням відновних практик», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обгрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023.

2. Дисертація Харківської Тетяни Андріївни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності.

3. Харківська Тетяна Андріївна на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертацію Харківської Тетяни Андріївни на тему «Профілактика деструктивних конфліктів учнівської молоді із застосуванням відновних практик» до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження Т. А. Харківській ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Головуюча:

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
декан Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Наталія КЛІШЕВИЧ

